

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JEAN MISCHO

της 16ης Μαρτίου 2000¹

I — Τα πραγματικά περιστατικά και η εφαρμοστέα εθνική ρύθμιση

1. Η εταιρία Grandvision Belgium SA (στο εξής: Grandvision) είναι ανώνυμη εταιρία βελγικού δικαίου, με έδρα τις Βρυξέλλες, συσταθείσα το 1990 υπό την επωνυμία Vision Express Belgium από την ολλανδική εταιρία VE Holdings BV. Η Grandvision, που ελέγχεται στην πραγματικότητα από την εταιρία αγγλικού δικαίου Vision Express UK Ltd, ανήκει σε όμιλο εταιριών που εμπορεύεται προϊόντα και υπηρεσίες στον τομέα των οπτικών ειδών.

2. Το 1991, η union professionnelle belge des médecins spécialisés en ophtalmologie et chirurgie oculaire (βελγική επαγγελματική ένωση οφθαλμάτρων και χειρουργών-οφθαλμάτρων, στο εξής: UPBMO) υπέβαλε μήνυση και άσκησε πολιτική αγωγή, μεταξύ άλλων, για παράνομη άσκηση της ιατροθεραπείας, κατά της Grandvision. Η τελευταία αυτή είχε διανείμει διαφημιστικά φυλλάδια με τα οποία προσέφερε στην πελατεία της εξετάσεις της οράσεως που επέτρεπαν, μεταξύ άλλων, την ανίχνευση ενδεχόμενης ενδοφθάλμιας υπερτάσεως (ηλεκτρονική μέτρηση πιέσεως), τη διαπίστωση της καταστάσεως του αμφιβληστροειδούς (βυθοσκόπηση), τον υπολογισμό του οπτικού πεδίου ή τέλος τον προσδιορισμό της καταστάσεως του κερατοειδούς, του επιπεφυκότος, των βλεφάρων και των δακρύων (βιομικροσκοπία), ακολουθώντας την πρακτική της εταιρίας Vision Express UK Ltd, η οποία

πραγματοποιεί απολύτως νομίμως το είδος αυτό των εξετάσεων.

3. Μετά την περάτωση της ανακρίσεως, ο D. Mac Quen, αμερικανικής ιθαγένειας, ο D. Routon, βρετανικής ιθαγένειας, οι οποίοι, διαδοχικά, άσκησαν τα καθήκοντα εξουσιοδοτημένου διευθυντή της Grandvision, καθώς και ο Y. Antoun, οπτικός βρετανικής ιθαγένειας, και η C. Godts, γραμματέας βελγικής ιθαγένειας, παραπέμφθηκαν από κοινού με την εταιρία Grandvision, ως αστικής υπεύθυνη, ενώπιον του Tribunal de première instance de Bruxelles διακίζοντας ως πλημμελειοδικείο.

4. Οι εφαρμοστέες εθνικές διατάξεις βρίσκονται, αφενός, στο βασιλικό διάταγμα της 30ής Οκτωβρίου 1964, όπως τροποποιήθηκε εν συνεχεία, περί του επαγγέλματος του οπτικού² και, αφετέρου, στο βασιλικό διά-

2 — Βασιλικό διάταγμα περί θεσπίσεως των προϋποθέσεων ασκήσεως του επαγγέλματος του οπτικού στις επιχειρήσεις της βιοτεχνίας, του μικρού και του μεγάλου εμπορίου και της μικτής βιομηχανίας, *Moniteur belge* της 24ης Δεκεμβρίου 1964 τροποποιηθέν με τα βασιλικά διατάγματα της 16ης Σεπτεμβρίου 1966, της 14ης Ιανουαρίου 1975, της 3ης Οκτωβρίου 1978 και της 2ας Μαρτίου 1988, *Moniteur belge* της 17ης Μαρτίου 1988.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

ταγμα 78, της 10ης Νοεμβρίου 1967, περί της ασκήσεως της ιατροθεραπείας³.

5. Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος της 30ής Οκτωβρίου 1964:

«Το επάγγελμα του οπτικού συνίσταται στη συνήθη και ανεξάρτητη άσκηση μιας ή περισσοτέρων από τις ακόλουθες δραστηριότητες:

a) την προσφορά προς το κοινό της πωλήσεως, της συντηρήσεως και της επιδιορθώσεως οπτικών ειδών που προορίζονται για τη διόρθωση ή/και τη βελτίωση της οράσεως,

a bis) τη δοκιμή, την εφαρμογή, την πώληση και συντήρηση των τεχνητών οφθαλμών,

b) την εκτέλεση των συνταγών που εκδίδουν οι οφθαλμίατροι για τη διόρθωση της οράσεως.»

6. Με απόφαση της 28ης Ιουνίου 1989⁴, το βελγικό Cour de cassation έκρινε ότι κατά την ερμηνεία της διατάξεως αυτής πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι διατάξεις του βασιλικού διατάγματος 78 περί της ασκήσεως της ιατροθεραπείας.

7. Το τελευταίο αυτό διάταγμα ορίζει στο άρθρο του 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, ότι «ουδείς μπορεί να ασκεί την ιατρική αν δεν είναι κάτοχος του νομίμου διπλώματος διδάκτορος ιατρικής, χειρουργικής και μαιευτικής, κτηθέντος σύμφωνα με τη νομοθεσία περί απονομής ακαδημαϊκών τίτλων και το πρόγραμμα πανεπιστημιακών εξετάσεων, ή αν δεν έχει νομίμως απαλλαγεί από τις υποχρεώσεις αυτές και αν δεν πληροί επιπλέον τις προϋποθέσεις που επιβάλλει το άρθρο 7, παράγραφος 1 ή παράγραφος 2».

8. Διευκρινίζεται, στο δεύτερο εδάφιο, ότι «συνιστά παράνομη άσκηση της ιατρικής η συνήθης εκτέλεση από πρόσωπο που δεν πληροί το σύνολο των επιβαλλομένων από το εδάφιο 1 της παρούσας παραγράφου προϋποθέσεων κάθε πράξεως που έχει ως αντικείμενο ή παρουσιάζεται ως έχουσα ως αντικείμενο, έναντι του ανθρώπου, είτε την εξέταση της καταστάσεως της υγείας, είτε την ανίχνευση ασθενειών και ανεπαρκειών, είτε τη διατύπωση διαγνώσεως, την επιλογή ή την εκτέλεση της θεραπείας μιας παθολογικής, ψυχικής ή σωματικής, πραγματικής ή υποθετικής, καταστάσεως είτε τον εμβολιασμό».

9. Κατά το Cour de cassation, «συνεπάγεται ότι, μολονότι επιτρέπεται στους οπτικούς

3 - Βασιλικό διάταγμα 78, περί της ασκήσεως της ιατροθεραπείας, του επαγγέλματος του νοσοκόμου, των παραϊατρικών επαγγελμάτων και περί των ιατρικών επιτροπών που αφορούν την πρόληψη της παράνομης ασκήσεως της ιατροθεραπείας, *Moniteur belge* της 14ης Νοεμβρίου 1967.

4 - Απόφαση Cass. b., 28 Ιουνίου 1989, Pas. b. 1989, I-1182.

που δεν είναι ιατροί να εκτελούν πράξεις με σκοπό τη διόρθωση των αμγώς οπτικών ελαττωμάτων της οράσεως, ανεξάρτητα από το αν κάνουν προς τούτο ή όχι χρήση συσκευών ή οργάνων, τους απαγορεύεται ωστόσο να εξετάζουν την κατάσταση της οράσεως των πελατών τους κατά τρόπο άλλο από εκείνο που συνίσταται στη χρησιμοποίηση μεθόδου κατά την οποία μόνον ο ασθενής καθορίζει τα οπτικά ελαττώματα από τα οποία πάσχει, ιδίως μέσω τυπογραφικών κλιμάκων που έχουν ενδεχομένως ενσωματωθεί σε όργανο ελέγχου, και στη διόρθωση των οποίων προβαίνει ο ίδιος ο ασθενής επιλέγοντας, με βάση τις προτάσεις τους, τα γυαλιά που τον ικανοποιούν, ενώ ο οπτικός έχει την υποχρέωση να συμβουλεύει τον πελάτη και να επισκεφθεί έναν οφθαλμίατρο αν οι ως άνω ληφθείσες ενδείξεις δημιουργούν αμφιβολία ως προς τον χαρακτήρα του διαπιστωθέντος ελαττώματος».

10. Το Tribunal de première instance de Bruxelles είχε αμφιβολίες ως προς το συμβατό της ως άνω ερμηνευθείσας βελγικής νομοθεσίας προς τις ελευθερίες που αναγνωρίζει το κοινοτικό δίκαιο στον τομέα της εγκαταστάσεως, της παροχής των υπηρεσιών και της ελευθερίας των εμπορευμάτων, και αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία για να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα που αφορούν τα άρθρα 5 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 10 ΕΚ), 30, 52 και 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρα 28 ΕΚ, 43 ΕΚ και 49 ΕΚ):

«1) Συμβιβάζεται με τα άρθρα 5, 52 και 59 της Συνθήκης ΕΚ μια απαγόρευση η οποία προκύπτει από την ερμηνεία ή την εφαρμογή διατάξεως εθνικού δικαίου και βάσει της οποίας οι οπτικοί εντός άλλων κρατών μελών δεν μπορούν να παρέχουν, εντός κράτους μέλους, στο

πλαίσιο της διορθώσεως αμγώς οπτικών ελαττωμάτων της οράσεως, υπηρεσίες συνιστάμενες στην αντικειμενική εξέταση της οράσεως, δηλαδή βάσει μεθόδου διαφορετικής από εκείνη κατά την οποία μόνος του ο ασθενής προσδιορίζει τα ελαττώματα της οράσεως από τα οποία πάσχει και κανονίζει μόνος του τη διόρθωση που πρέπει να γίνει;

2) Συμβιβάζονται με το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΚ τα εμπόδια τα οποία τίθενται, στο εσωτερικό κράτους μέλους, στην εμπορία συσκευών που παρέχουν τη δυνατότητα αντικειμενικής εξέτασεως της οράσεως, όπως είναι π.χ. ο αυτοδιαθλαστής, και τα οποία προκύπτουν από την απαγόρευση που επιβάλλει η εθνική νομοθεσία στους εγκατεστημένους εντός άλλων κρατών μελών οπτικούς να παρέχουν, εντός του οικείου κράτους μέλους, υπηρεσίες συνιστάμενες σε αντικειμενική εξέταση της οράσεως, ήτοι όχι υποκειμενική, τούτο δε στο πλαίσιο της διορθώσεως αμγώς οπτικών ελαττωμάτων της οράσεως;»

II — Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

11. Η ΥΡΒΜΟ υποστηρίζει ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά μια αμγώς εσωτε-

ρική κατάσταση η οποία, ελλείπει οποιουδήποτε στοιχείου συνδέσεως με το κοινοτικό δίκαιο, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

άλλες διατάξεις της Συνθήκης, στις οποίες πρέπει να αναφερθούμε.

12. Γίνεται δεκτό ότι το κοινοτικό δίκαιο γενικώς, και οι διατάξεις περί των θεμελιωδών ελευθεριών ειδικότερα, δεν εφαρμόζεται στις δραστηριότητες των οποίων όλα τα κρίσιμα στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνον κράτους μέλους⁵.

16. Αν σταθούμε αυστηρώς στη διατύπωση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, μπορεί να συναχθεί ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά την περίπτωση οπτικών που είναι εγκατεστημένοι εντός κράτους μέλους και στους οποίους η εθνική νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, εφαρμοζόμενη σύμφωνα με την ερμηνεία που της έχουν δώσει τα δικαστήρια, απαγορεύει να πραγματοποιούν ορισμένες εξετάσεις της οράσεως στο έδαφος του τελευταίου αυτού κράτους.

13. Εν προκειμένω, από τα περιστατικά που διαπίστωσε το αιτούν δικαστήριο και τα οποία υπενθυμίστηκαν στα σημεία 1 και 3 ανωτέρω, προκύπτει ότι η διαφορά που υποβλήθηκε ενώπιόν του περιλαμβάνει επαρκή διασυνοριακά στοιχεία. Το Δικαστήριο είναι συνεπώς αρμόδιο να αποφανθεί επί των δύο προδικαστικών ερωτημάτων.

17. Διατυπωμένο κατ' αυτόν τον τρόπο, το ερώτημα θα έπρεπε να εξεταστεί με βάση τις διατάξεις του άρθρου 59 της Συνθήκης, ήτοι σε σχέση με τους κανόνες που διέπουν την ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών.

14. Μετά τη λύση του προκαταρκτικού αυτού ζητήματος, πρέπει να καθορισθεί ποιες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου έχουν εφαρμογή εν προκειμένω.

18. Από τα στοιχεία όμως της υποθέσεως, όπως τα εξέθεσε το αιτούν δικαστήριο, προκύπτει ότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν αφορά δραστηριότητες που ασκήθηκαν προσωρινά στο Βέλγιο από τη βρετανική μητρική εταιρία, αλλά δραστηριότητες μιας ανώνυμης εταιρίας βελγικού δικαίου που είναι εγκατεστημένη στο Βέλγιο.

15. Το άρθρο 5 της Συνθήκης δεν μπορεί να θεωρηθεί μα από τις διατάξεις αυτές, καθόσον επιβάλλει τη γενική υποχρέωση των κρατών μελών να εξασφαλίζουν καλοπίστεως την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Συνθήκη. Οι υποχρεώσεις αυτές διευκρινίζονται λεπτομερέστερα με

19. Η εταιρία Grandvision ασκεί συνεπώς τις δραστηριότητές της με βάση την ελευθερία εγκαταστάσεως που της απονέμει το άρθρο 58 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 48

5 — Απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-23/93, TV10 (Συλλογή 1994, σ. I-4795, σκέψη 14).

ΕΚ), και όχι με βάση την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, στην οποία εφαρμόζεται το άρθρο 59 της Συνθήκης.

2. Συνιστά η επίμαχη εθνική ρύθμιση εμπόδιο στην ελευθερία εγκαταστάσεως;

20. Πρέπει επιπλέον να υπενθυμιστεί ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου περί υπηρεσιών είναι εν πάση περιπτώσει επικουρικές σε σχέση με εκείνες του κεφαλαίου περί του δικαιώματος εγκαταστάσεως⁶.

α) Η θέση των διαφόρων εμπλεκόμενων

21. Ναι μεν, κατά πάγια νομολογία, «στο πλαίσιο της αποστολής που του έχει ανατεθεί από το άρθρο 177 της Συνθήκης, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να κρίνει επί της εφαρμογής της Συνθήκης σε συγκεκριμένη περίπτωση», πλην όμως «[...] η ανάγκη να δώσει μια πρακτικά χρήσιμη ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου του επιτρέπει, ωστόσο, να αντλεί από τα πραγματικά δεδομένα της κύριας δίκης πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την κατανόηση των υποβληθέντων ερωτημάτων και τη διατύπωση της προσηκουσας απαντήσεως»⁷.

23. Η Grandvision υποστηρίζει ότι η βελγική νομοθεσία, εφαρμοζόμενη υπό το φως της ερμηνείας που της δίδει το βελγικό Cour de cassation, εμποδίζει τους οπτικούς άλλων κρατών μελών να πραγματοποιούν στο Βέλγιο, μέσω σταθερής εγκαταστάσεως, αντικειμενικές εξετάσεις της οράσεως, τις οποίες μπορούν νομίμως να πραγματοποιούν στο κράτος καταγωγής τους.

22. Πρέπει συνεπώς το πρώτο προδικαστικό ερώτημα να νοηθεί υπό την έννοια ότι αφορά, κατ' ουσίαν, το ζήτημα αν το άρθρο 52 της Συνθήκης περί της ελευθερίας εγκαταστάσεως απαγορεύει την εφαρμογή, σε εταιρεία άλλου κράτους μέλους που έχει κάνει χρήση της ελευθερίας εγκαταστάσεως, μιας εθνικής ρυθμίσεως απαγορεύουσας στους οπτικούς να πραγματοποιούν τις εξετάσεις που περιγράφονται στο εν λόγω ερώτημα.

24. Συνεπώς, η ρύθμιση αυτή συνιστά εμπόδιο στην ελευθερία εγκαταστάσεως και καθιστά λιγότερο ελκυστική τη δημιουργία μιας εγκαταστάσεως στο Βέλγιο.

25. Εφαρμοζόμενη στη δική της περίπτωση, η ρύθμιση αυτή εμποδίζει τον όμιλο Vision Express να ασκεί τις δραστηριότητές του στο Βέλγιο σύμφωνα με το εμπορικό του σύστημα, που στηρίζεται στις ίδιες βασικές συσκευές και σε μια κοινή εμπορική πολιτική.

6 — Βλ. απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1995, C-55/94, Gebhard (Συλλογή 1995, σ. I-4165, σκέψη 22).

7 — Απόφαση της 10ης Ιουλίου 1980, 253/78 και 1/79 έως 3/79, Giry και Guetlain κ.λπ. (Συλλογή τόμος 1980ΠΙ, σ. 527, σκέψη 6).

26. Από τις αποφάσεις Gebhard, όπ.π., Bosman, Centros και Kraus⁸ προκύπτει όμως ότι οι εθνικές ρυθμίσεις που μπορούν να δυσχεράνουν ή να καταστήσουν λιγότερο ελκυστική την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που εγγυάται η Συνθήκη δεν μπορούν να δικαιολογηθούν με βάση το κοινοτικό δίκαιο, παρά μόνον αν πληρούν τέσσερις προϋποθέσεις: πρέπει να εφαρμόζονται κατά τρόπο μη συνεπαγόμενο διακρίσεις, να δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, να είναι ικανές να εγγυηθούν την υλοποίηση του σκοπού που επιδιώκουν και να μη βγαίνουν πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού.

27. Εν προκειμένω, η επίμαχη ρύθμιση, μολονότι δεν συνεπάγεται διακρίσεις, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας. Η Grandvision ισχυρίζεται ότι στο Βέλγιο οι οπτικοί λαμβάνουν προσήκουσα εκπαίδευση, ότι απέχουν από τη διατύπωση διαγνώσεων, ιδίως όσον αφορά την έλλειψη παθολογικού ελαττώματος, και ότι διαθέτουν τα αναγκαία οικονομικά μέσα για την απόκτηση των καλύτερων συσκευών. Δεν υφίσταται καμία απόδειξη για το ότι η εκ μέρους των οπτικών πραγματοποίηση των επίδικων εξετάσεων ενέχει κίνδυνο για τη δημόσια υγεία. Το συμπέρασμα αυτό επιβάλλεται τσοσούτω μάλλον που μεταξύ των βελγικών αρχών υπάρχει διαφωνία όσον αφορά το δικαίωμα των οπτικών να πραγματοποιούν αυτού του είδους τις εξετάσεις. Έτσι, το institut national d'assurance maladie-invalidité (εθνικός οργανισμός ασφάλισης κατά ασθένειας και αναπηρίας) διένειμε, τον Ιούλιο 1990, μια εγκύκλιο που υποχρεώνει τους οπτικούς να παρέχουν τις καλύτερες οπτικές και οπτομετρικές υπηρεσίες, που περιλαμβάνουν

ιδίως οπτικές μετρήσεις (αντικειμενική και υποκειμενική οπτομέτρηση) και την ανάλυση της λειτουργίας της οράσεως, βάσει ειδικών συσκευών, καθόσον άλλως μπορεί να θεμελιωθεί η ευθύνη τους λόγω επαγγελματικού πταίματος. Πρόκειται όμως ακριβώς για πράξεις τις οποίες τους απαγορεύεται να διενεργούν βάσει της προπαρατεθείσας αποφάσεως του Cour de cassation.

28. Η UPBMO, αντιθέτως, φρονεί ότι πρέπει να εφαρμοστεί κατ' αναλογία η νομολογία Bouchoucha⁹, από την οποία προκύπτει ότι, ελλείψει εναρμονίσεως των εθνικών νομοθεσιών περί της ιατροθεραπείας και των ιατρικών πράξεων, το κράτος μπορεί να επιφυλάσσει μια παραϊατρική δραστηριότητα σε κάτοχο διπλώματος διδάκτορος ιατρικής. Κατ' εφαρμογήν της αρχής αυτής, εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίζουν τις πράξεις που αφορούν την όραση των ανθρώπων και οι οποίες επιφυλάσσονται στους οφθαλμιάτρους. Η λύση αυτή αντιστοιχεί στη γενική αρχή βάσει της οποίας τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να ρυθμίζουν την άσκηση μιας δραστηριότητας στο έδαφός τους, ελλείψει εναρμονίσεως σε κοινοτικό επίπεδο. Η ελευθερία αυτή περιορίζεται μόνον από την υποχρέωση να μην εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των υπηκόων των άλλων κρατών μελών. Η UPBMO αμφισβητεί ότι υπήρξε στροφή της νομολογίας αυτής κατόπιν των αποφάσεων που επικαλείται η Grandvision, ειδικότερα δε της προπαρατεθείσας αποφάσεως Kraus, καθόσον η τελευταία αυτή απόφαση δεν έχει γενικό περιεχόμενο και δεν εφαρμόζεται στον τομέα της δημόσιας υγείας και της ασκήσεως της ιατρικής.

29. Η Grandvision αντιτίτει, αναφερόμενη στην απόφαση De Castro Freitas και Escallier¹⁰, ότι η UPBMO έχει ερμηνεύσει

8 - Απόφασης της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, Bosman (Συλλογή 1995, σ. I-4921)· της 9ης Μαρτίου 1999, C-212/97, Centros (Συλλογή 1999, σ. I-1459), και της 31ης Μαρτίου 1993, C-19/92, Kraus (Συλλογή 1993, σ. I-1663).

9 - Απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 1990, C-61/89 (Συλλογή 1990, σ. I-3551).

10 - Απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 1998, C-193/97 και C-194/97 (Συλλογή 1998, σ. I-6747).

εσφαλμένα την προπαρατεθείσα απόφαση Bouchoucha, καθόσον, ακόμη και όταν δεν υφίσταται εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών, το κράτος μέλος δεν μπορεί να ρυθμίσει την άσκηση ενός επαγγέλματος στο έδαφός του, παρά μόνο τηρώντας τις θεμελιώδεις ελευθερίες που εγγυάται η Συνθήκη. Συνεπώς, το κράτος ασκεί τις αρμοδιότητές του εντός των ορίων που διευκρινίστηκαν στο πλαίσιο της προπαρατεθείσας νομολογίας Kraus, η οποία κατέστησε ανίσχυρη τη νομολογία Bouchoucha.

30. Επικουρικώς, η UPBMO τονίζει ότι η βελγική νομοθεσία πληροί τις προϋποθέσεις που προβάλλει ο αντίδικος. Η βελγική νομοθεσία δικαιολογείται από το γενικό συμφέρον προστασίας της υγείας, καθόσον το συμφέρον αυτό αποτελεί θεμελιώδη σκοπό της Συνθήκης. Το βελγικό κράτος, αναθέτοντας στους ειδικούς ιατρούς τις επίδικες εξετάσεις της οράσεως, επιτυγχάνει τη διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας της δημόσιας υγείας. Η ρύθμιση είναι ανάλογη και κατάλληλη όσον αφορά την υλοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού. Ο σκοπός διατήρησης της δημόσιας υγείας δεν μπορεί να επιτευχθεί με λιγότερο περιοριστικά μέτρα, για παράδειγμα με την ανάθεση των εξετάσεων αυτών σε άτομα που δεν διαθέτουν παρά πιο περιορισμένη εκπαίδευση.

31. Η Επιτροπή, αναφερόμενη στην απόφαση Reisebüro Broede¹¹, τονίζει ότι, ελλείψει ειδικών κοινοτικών κανόνων στον σχετικό τομέα, έκαστο κράτος μέλος έχει την ελευθερία να ρυθμίζει την άσκηση ενός επαγγέλματος στο έδαφός του. Υπενθυμίζοντας την προπαρατεθείσα απόφαση Bouchoucha, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι η ελευθερία αυτή περιλαμβάνει την εξουσία καθορισμού των πράξεων των οποίων η διε-

νέργεια επιφυλάσσεται στους ιατρούς, εφόσον δεν υφίσταται κανένας κοινοτικός ορισμός των ιατρικών δραστηριοτήτων.

32. Η Επιτροπή φρονεί ωστόσο ότι η βελγική ρύθμιση, καθόσον επιφυλάσσει στους ειδικούς ιατρούς την εξουσία να πραγματοποιούν οφθαλμολογικές εξετάσεις συνεπαγόμενες διάγνωση, μπορεί να συνιστά περιορισμό έναντι των οπτικών που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη, στα οποία έχουν το δικαίωμα να προβαίνουν σε τέτοιες εξετάσεις. Συνεπώς, μολονότι η βελγική ρύθμιση δικαιολογείται από το συμφέρον της προστασίας της δημόσιας υγείας, δεν είναι ωστόσο συμβατή προς το κοινοτικό δίκαιο παρά μόνον αν πληροί τις τέσσερις προϋποθέσεις που ορίζονται στην προπαρατεθείσα απόφαση Gebhard, οι οποίες, κατά τη γνώμη της, πληρούνται εν προκειμένω. Υπενθυμίζοντας εκ νέου την προπαρατεθείσα απόφαση Reisebüro Broede, η Επιτροπή τονίζει, ειδικότερα, ότι το γεγονός ότι ορισμένα κράτη επιβάλλουν λιγότερο αυστηρούς κανόνες δεν σημαίνει αυτομάτως ότι οι αυστηρότεροι κανόνες που εφαρμόζονται εντός άλλου κράτους μέλους είναι δυσανάλογοι. Όπως και η UPBMO, η Επιτροπή καταλήγει συνεπώς στο ότι το άρθρο 52 της Συνθήκης δεν απαγορεύει την επίμαχη ρύθμιση.

β) Εκτίμηση

33. Ορθώς η UPBMO και το Βασίλειο του Βελγίου αναφέρονται στην προπαρατεθείσα απόφαση Bouchoucha.

¹¹ — Απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1996, C-395 (Συλλογή 1996, σ. I-6511).

34. Το γεγονός ότι, στην υπόθεση αυτή, ο ενδιαφερόμενος είχε την ιθαγένεια του κράτους μέλους στο οποίο επιθυμούσε να ασκήσει τη δραστηριότητα του οστεοπαθητικού, προβάλλοντας όμως δίπλωμα αποκτηθέν εντός άλλου κράτους μέλους, δεν μπορεί να θέσει εν αμφιβόλω τη βασική διαπίστωση στην οποία κατέληξε το Δικαστήριο με την απόφαση αυτή, ήτοι ότι:

«[...] στο μέτρο που δεν υπάρχει κοινοτικός ορισμός των ιατρικών δραστηριοτήτων, ο ορισμός των πράξεων των οποίων η άσκηση επιφυλάσσεται στο ιατρικό επάγγελμα ανήκει, κατ' αρχήν, στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Επομένως, ελλείψει κοινοτικής ρυθμίσεως της επαγγελματικής ασκήσεως της οστεοπαθητικής, τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να ρυθμίζουν την άσκηση της δραστηριότητας αυτής στο έδαφός τους, χωρίς διάκριση μεταξύ των υπηκόων τους και των υπηκόων των υπολοίπων κρατών μελών.»

35. Η δραστηριότητα του οπτικού όμως δεν αποτελεί ούτε και αυτή αντικείμενο κοινοτικής ρυθμίσεως.

36. Πρέπει εν συνεχεία να τονιστεί ότι, με την προπαρατεθείσα απόφαση Bouchoucha, το Δικαστήριο περιορίστηκε στο να προβεί στην προαναφερθείσα διαπίστωση και ότι δεν εξέτασε επιπλέον αν το γεγονός ότι η δραστηριότητα του οστεοπαθητικού επιφυλασσόταν στους ιατρούς εδικαιολογείτο από επιτακτικούς λόγους στηριζόμενους στην προστασία της δημοσίας υγείας, αν μπορούσε το γεγονός αυτό να εγγυηθεί την υλοποίηση των σκοπών που επιδίωκε και αν

έβαινε ή όχι πέραν αυτού που ήταν αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών αυτών.

37. Από τη διατηρούμενη από κάθε κράτος μέλος ελευθερία ρυθμίσεως της ασκήσεως του επίμαχου επαγγέλματος, το Δικαστήριο συνήγαγε ευθέως το συμπέρασμα «ότι το άρθρο 52 της Συνθήκης ΕΚ δεν απαγορεύει σε κράτος μέλος να επιφυλάσσει μια παραϊατρική δραστηριότητα, όπως, ιδίως, την οστεοπαθητική, στους διπλωματούχους ιατρούς».

38. Προτείνω στο Δικαστήριο, κυρίως, να ακολουθηθεί εν προκειμένω την ίδια συλλογιστική.

39. Θεωρώ περαιτέρω ότι παρόμοια συμπεράσματα μπορούν να συναχθούν από την απόφαση του Δικαστηρίου Peralta¹². Όπως διαπίστωσε το Δικαστήριο και όσον αφορά την επίμαχη στην υπόθεση εκείνη ιταλική νομοθεσία, η νυν υπό εξέταση βελγική ρύθμιση «δεν θίγει την ελευθερία εγκαταστάσεως, κατά την έννοια του άρθρου 52 της Συνθήκης»¹³. Συγκεκριμένα, παραφράζοντας τη σκέψη 34 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Peralta, μπορεί να διαπιστωθεί ότι ο περιορισμός που αντιμετώπισε η εταιρία Grandvision όσον αφορά το πεδίο δραστηριοτήτων της δεν είναι, κατ' αρχήν, άλλης φύσεως απ' ό,τι οι δυσχέρειες οι οποίες «μπορεί να οφείλονται στις διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών που αφορούν, για παράδειγμα, το εργατικό κόστος, τις επιβα-

12 - Απόφαση της 14ης Ιουλίου 1994, C-379/92 (Συλλογή 1994, σ. I-3453).

13 - Απόφαση Peralta, ό.π.π.

ρύνσεις κοινωνικής ασφαλίσεως ή το φορολογικό καθεστώς»¹⁴.

40. Ομοίως, όπως και η απαγόρευση να ανοίγουν τα εμπορικά καταστήματα τις Κυριακές και αργίες, «η επίδικη νομοθεσία αντιτάσσεται σε όλους τους επιχειρηματίες που ασκούν δραστηριότητες επί του εθνικού εδάφους [...] δεν έχει περαιτέρω σκοπό να ρυθμίζει τις προϋποθέσεις που αφορούν την εγκατάσταση των οικείων επιχειρήσεων και [...] τέλος, τα περιοριστικά αποτελέσματα που μπορεί να επιφέρει επί της ελευθερίας εγκαταστάσεως είναι πολύ τυχαία και πολύ έμμεσα ώστε η επιτασσόμενη από τη ρύθμιση υποχρέωση να μπορεί να θεωρηθεί ικανή να παρεμποδίσει την ελευθερία αυτή»¹⁵.

41. Βεβαίως, η άσκηση της δραστηριότητας του οπτικού στο Βέλγιο είναι ίσως κάπως «λιγότερο ελκυστική»¹⁶ απ' ό,τι στο Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά η Grandvision δεν «δυσχεραίνεται»¹⁷ από τον επίμαχο περιορισμό περισσότερο απ' ό,τι οι Βέλγοι οπτικοί.

42. Οι τελευταίοι αυτοί θα επιθυμούσαν ασφαλώς, και αυτοί, να έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν τις εξετάσεις που επιτρέπει η βρετανική νομοθεσία, αλλά οφείλουν να συμμορφωθούν με τη βελγική ρύθμιση.

14 — Απόφαση Petralia, όπ.π.

15 — Απόφαση της 20ής Ιουνίου 1996, C-418/93 έως C-421/93, C-460/93 έως C-462/93, C-464/93, C-9/94 έως C-11/94, C-14/94, C-15/94, C-23/94, C-24/94 και C-332/94, Semeraro Casa Uno κλπ. (Συλλογή 1996, σ. I-2975, σκέψη 32).

16 — Υπό την έννοια της προπαρατεθείσας αποφάσεως Gebhard.

17 — Υπό την έννοια της προπαρατεθείσας αποφάσεως Gebhard.

43. Παρατηρώ, τέλος, ότι δεν προεβλήθη το ότι η Grandvision και οι μη Βέλγοι υπάλληλοί της αντιμετώπισαν δυσχέρειες κατά την πρόσβαση στο επάγγελμα του οπτικού στο Βέλγιο. Όπως όμως το Δικαστήριο διαπίστωσε με την απόφαση Graf¹⁸ όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, για να μπορούν διατάξεις εφαρμοζόμενες αδιακρίτως να συνιστούν εμπόδια στην ελευθερία αυτή πρέπει να αποτελούν προϋπόθεση για την πρόσβαση των εργαζομένων στην αγορά εργασίας.

44. Αφ' ης στιγμής η πρόσβαση αυτή επιτεύχθη χωρίς δυσχέρειες, ο ασκών ελεύθερο επάγγελμα πρέπει, όπως και ο μισθωτός εργαζόμενος, να τηρεί την νομοθεσία της χώρας υποδοχής που διέπει την άσκηση του επαγγέλματος, έστω και αν η νομοθεσία αυτή επιβάλλει επιβαρύνσεις ή περιορισμούς που δεν υφίστανται στη χώρα από την οποία προέρχεται η επιχείρηση ή ο ελεύθερος επαγγελματίας. Τούτο ισχύει όχι μόνον όσον αφορά τους άμεσους ή έμμεσους φόρους, τον κατώτατο καταβλητέο στους υπαλλήλους μισθό, την μέγιστη διάρκεια της εργασίας, τις ημέρες αργίας ή την απαγόρευση λειτουργίας του καταστήματος την Κυριακή, αλλά και όσον αφορά τις υπηρεσίες που μπορούν να παρασχεθούν στους πελάτες.

45. Επικουρικώς, δηλαδή στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο θα είχε την άποψη ότι μια εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη πρέπει παρ' όλ' αυτά να θεωρηθεί εμπόδιο στην ελευθερία εγκαταστάσεως, πρέπει επιπλέον να εξετάσω αν η ρύθμιση αυτή μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση τα

18 — Απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2000, C-190/98 (Συλλογή 2000, σ. I-493, σκέψη 23).

κριτήρια που έχει συναγάγει η νομολογία του Δικαστηρίου.

σβητείται ακόμη και το ακριβές περιεχόμενό της.

46. Οι προπαρατεθείσες αποφάσεις Kraus και Gebhard, που επικαλείται η Grandvision, ορίζουν ότι τα εθνικά μέτρα που μπορούν να δυσχεράνουν ή να καταστήσουν λιγότερο ελκυστική την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που εγγυάται η Συνθήκη μπορούν να δικαιολογηθούν από την άποψη του κοινοτικού δικαίου αν πληρούνται τέσσερις προϋποθέσεις: πρέπει να εφαρμόζονται κατά τρόπο μη συνεπαγόμενο διακρίσεις, να δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, να είναι ικανές να εγγυηθούν την υλοποίηση του σκοπού που επιδιώκουν και να μη βαίνουν πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού¹⁹.

47. Εν προκειμένω, ούτε οι διάδικοι της κύριας δίκης ούτε η Επιτροπή αμφισβητούν ότι η επίμαχη ρύθμιση εφαρμόζεται αδιακρίτως σε όλους τους οπτικούς που ασκούν δραστηριότητα στο βελγικό έδαφος, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε προϋπόθεση περί ιθαγένειας ή περί διαμονής, ήτοι κατά τρόπο μη συνεπαγόμενο διακρίσεις.

48. Η Grandvision υποστηρίζει ωστόσο ότι η επίδικη ρύθμιση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας, ιδίως διότι για την επιβαλλόμενη στους οπτικούς απαγόρευση δεν υπάρχει ομοφωνία των βελγικών αρχών και διότι αμφι-

49. Δεν είναι προφανώς στη δική μας αρμοδιότητα ούτε να εκτιμήσουμε τη νομολογία του βελγικού Cour de cassation ούτε να λειτουργήσουμε ως διαιτητές όσον αφορά τις διαφορές ερμηνείας που μπορεί να υπάρχουν στο Βέλγιο σχετικά με το ακριβές περιεχόμενο των νομοθετημάτων του εσωτερικού δικαίου που οριοθετούν τα πεδία δραστηριότητας των ιατρών και των οπτικών αντιστοίχως.

50. Στο πλαίσιο της κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ του εθνικού και του κοινοτικού δικαστή, το Δικαστήριο καλείται αποκλειστικά να δώσει απάντηση στο ερώτημα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο, προκειμένου να του επιτρέψει να λύσει, σε συμφωνία προς το κοινοτικό δίκαιο, τη διαφορά που του έχει υποβληθεί.

51. Συνεπώς, το Δικαστήριο πρέπει να λάβει ως δεδομένο ότι υφίσταται στο Βέλγιο ένας δεσμευτικός νομικός κανόνας με το περιεχόμενο που αναφέρει το εθνικό δικαστήριο στο πρώτο ερώτημά του.

52. Όσον αφορά τη δικαιολόγηση της επίμαχης ρυθμίσεως από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, δεν χωρεί αμφιβολία ότι μια ρύθμιση που επιφυλάσσει στους οφθαλμάτρους το δικαίωμα να πραγματοποιούν στους ασθενείς τους εξετάσεις βάσει πολύπλοκων οργάνων που επιτρέπουν τον καθορισμό της ενδοφθάλμιας πίεσεως, τον καθορισμό του οπτικού πεδίου ή την ανά-

19 — Απόφαση Gebhard, όπ.π., σκέψη 37, και Kraus, όπ.π., σκέψη 32.

λυση της καταστάσεως του αμφιβληστροειδούς, συνεπώς εξετάσεις που από την ίδια τη φύση τους προορίζονται να ανιχνεύσουν την ύπαρξη παθολογικών καταστάσεων του οφθαλμού, επιδιώκει σκοπό προστασίας της δημόσιας υγείας. Η ρύθμιση αυτή είναι επίσης ικανή να διασφαλίσει την υλοποίηση του σκοπού αυτού.

56. Σύμφωνα με την παράγραφο 4 της ίδιας διατάξεως, «Το Συμβούλιο [...] συμβάλλει στην υλοποίηση των στόχων του παρόντος άρθρου, θεσπίζοντας

[...]

53. Το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να επιδοθεί σε εμπεριστατωμένη μελέτη της ακριβούς φύσεως των εν λόγω εξετάσεων, προσπαθώντας να καθορίσει αν αυτές θα μπορούσαν, με τις ίδιες εγγυήσεις για τους ασθενείς, να πραγματοποιηθούν από οπτικούς, αλλά είναι αρμόδιο να διαπιστώσει ότι ο Βέλγος νομοθέτης θεώρησε ότι το επίπεδο προστασίας της δημόσιας υγείας που ήθελε να εγγυηθεί συνεπαγόταν το ότι οι εξετάσεις αυτές πρέπει να επιφυλάσσονται στους οφθαλμιάτρους.

γ) μέτρα ενθάρρυνσης της προστασίας και της βελτίωσης της υγείας του ανθρώπου, εκτός οιασδήποτε εναρμόνισης των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών»²⁰.

54. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη η διάταξη της Συνθήκης ΕΚ που αφορά τη δημόσια υγεία, ήτοι το άρθρο 152 ΕΚ, έστω και αν, κατά τον χρόνο κατά τον οποίο ασκήθηκε η δίωξη κατά της Grandvision, ήταν σε ισχύ η παλαιά μορφή της διατάξεως αυτής, ήτοι το άρθρο 129 της Συνθήκης ΕΚ.

57. Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου: «Η δράση της Κοινότητας στον τομέα της δημόσιας υγείας αναπτύσσεται χωρίς να θίγονται στο παραμικρό οι αρμοδιότητες των κρατών μελών σε ό,τι αφορά την οργάνωση και την παροχή των υγειονομικών υπηρεσιών και της ιατρικής περιθάλψεως».

58. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει σαφώς ότι, στον τομέα της δημόσιας υγείας, η κύρια ευθύνη ανήκει στα κράτη μέλη.

55. Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, «κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Κοινότητας, εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασία του ανθρώπου» και «η δράση της Κοινότητας [...] συμπληρώνει τις εθνικές πολιτικές».

59. Πολύ πριν από την θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Άμστερνταμ, το ίδιο το Δικαστήριο είχε επανειλημμένως κρίνει ότι, στον

20 – Η υπογράμμιση δική μου.

τομέα των φαρμάκων, των φυτοφαρμακευτικών φαρμάκων και των παρασιτοκτόνων, τα κράτη μέλη εξακολουθούν να είναι ελεύθερα να αποφασίζουν ποιο είναι το επίπεδο προστασίας της ανθρώπινης υγείας και ζωής το οποίο προτίθενται να διασφαλίζουν²¹.

60. Το αυτό ισχύει βεβαίως όσον αφορά την ιατρική περίθαλψη. Το Δικαστήριο δεν μπορεί, αφενός, να θεωρεί ότι τα κράτη μέλη μπορούν μόνο αυτά να κρίνουν ποιο είναι το επίπεδο προστασίας της υγείας των πολιτών που θέλουν και, αφετέρου, να μη τους αναγνωρίζει το δικαίωμα αυτό όταν προκύπτει ότι ορισμένα άλλα κράτη μέλη (αν υποθεθεί ότι αυτό έχει αποδειχθεί) περιορίζονται σε ένα λιγότερο υψηλό επίπεδο προστασίας.

61. Ομοίως, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να προβεί εμμέσως σε εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών που αφορούν το ιατρικό επάγγελμα και το επάγγελμα του οπτικού, με βάση την απλή διαπίστωση ότι η πλειονότητα των κρατών μελών εφαρμόζει μια λιγότερο αυστηρή ρύθμιση και ότι η βελγική ρύθμιση δεν είναι συνεπώς «αναγκαία» (υπό την έννοια της αποφάσεως Gebhard) για να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός ή ότι η ρύθμιση αυτή παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας.

62. Στη σκέψη 42 της προπαρατεθείσας αποφάσεως *Reisebüro Broede*, το Δικαστήριο έκρινε πράγματι ότι «το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος προβλέπει λιγότερο

αυστηρούς κανόνες από κάποιο άλλο δεν σημαίνει ότι οι κανόνες αυτοί παραβιάζουν την αρχή της αναλογικότητας και ότι, συνεπώς, είναι ασυμβίβαστοι προς το κοινοτικό δίκαιο (βλ. την απόφαση της 10ης Μαΐου 1995, C-384/93, *Alpine Investments* (Συλλογή 1995, σ. I-1141, σκέψη 51)». Επρόκειτο στην υπόθεση αυτή για το ζήτημα αν η κατόπιν δικαστικής αποφάσεως είσπραξη απαιτήσεων τρίτων μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνον από δικηγόρους.

63. Υπενθυμίζω επίσης, εν παρόδω, ότι, στην προπαρατεθείσα απόφαση *Peralta*, το Δικαστήριο διατύπωσε την ίδια συλλογιστική όσον αφορά προβαλλόμενη παραβίαση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων.

64. Σημειωτέον επιπλέον, όσον αφορά τον αναλογικό χαρακτήρα των βελγικών διατάξεων, ότι δεν έχουν βεβαίως ως αποτέλεσμα να στερούν τους Βέλγους οπτικούς ή τους αλλοδαπούς οπτικούς που είναι εγκατεστημένοι στο Βέλγιο από τη δυνατότητα «να βγάζουν το ψωμί τους». Δεν φαίνεται εξάλλου να υπάρχουν άλλες λιγότερο περιοριστικές λύσεις που να είναι ικανές να διασφαλίσουν την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκει ο Βέλγος νομοθέτης.

65. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την ακόλουθη απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα:

«Το άρθρο 52 της Συνθήκης δεν απαγορεύει τη ρύθμιση κράτους η οποία, όπως έχει ερμηνευθεί ή εφαρμοστεί, απαγορεύει στους οπτικούς που είναι εγκατεστημένοι στο εν

21 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 27ης Ιουνίου 1996, C-293/94, *Brandstma* (Συλλογή 1996, σ. I-3159).

λόγω κράτος μέλος να πραγματοποιούν, στο πλαίσιο της διορθώσεως αμγώς οπτικών ελαττωμάτων της οράσεως, αντικειμενικές εξετάσεις της οράσεως, ήτοι εξετάσεις στις οποίες δεν χρησιμοποιείται μέθοδος βάσει της οποίας μόνον ο πελάτης καθορίζει τα οπτικά ελαττώματα από τα οποία πάσχει και προσδιορίζει τη διόρθωση που πρέπει να γίνει.»

67. Η Grandvision υποστηρίζει ότι η απαγόρευση που επιβάλλεται στους οπτικούς να πραγματοποιούν τις επίδικες εξετάσεις έχει ως συνέπεια όχι μόνο να τους απαγορεύεται η χρήση των αναγκαίων προς τούτο συσκευών, αλλά και να απαγορεύεται στους οπτικούς η κατοχή των συσκευών αυτών, καθώς, κατά την άποψη του εθνικού δικαστηρίου, η απλή κατοχή τέτοιων συσκευών συνιστά ήδη απόδειξη της παράνομης ασκήσεως της ιατροθεραπείας.

III — Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα

1. Τα επιχειρήματα των εμπλεκόμενων

66. Με το δεύτερο ερώτημά του, το εθνικό δικαστήριο αναφέρεται επίσης στους «οπτικούς που είναι εγκατεστημένοι εντός άλλων κρατών μελών». Ενόψει των στοιχείων της υποθέσεως και με σκοπό να παρασχεθεί στο εθνικό δικαστήριο η δυνατότητα να λύσει, σε συμφωνία προς το κοινοτικό δίκαιο, το νομικό πρόβλημα το οποίο πράγματι αντιμετωπίζει, το προδικαστικό ερώτημα πρέπει να νοηθεί υπό την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο ζητεί να εκτιμηθεί αν η απαγόρευση που επιβάλλεται σε οπτικό καταγόμενο από κράτος μέλος και εγκατεστημένο εντός άλλου κράτους μέλους να πραγματοποιεί στο τελευταίο αυτό κράτος εξετάσεις της οράσεως που εμπíπτουν στην ιατροθεραπεία και πραγματοποιούνται κατ' ανάγκη με ειδικές συσκευές συνιστά ποσοτικό περιορισμό της εισαγωγής τέτοιων συσκευών ή ακόμη μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος, απαγορευόμενο μεταξύ κρατών μελών βάσει του άρθρου 30 της Συνθήκης.

68. Η βελγική ρύθμιση, επιφυλάσσοντας στους οφθαλμιάτρους το μονοπώλιο της κατοχής και της χρήσεως των εν λόγω συσκευών, εμποδίζει την εισαγωγή τους.

69. Η ρύθμιση αυτή είναι αντίθετη προς το άρθρο 30 της Συνθήκης, το οποίο απαγορεύει κάθε εμπορική ρύθμιση των κρατών μελών που μπορεί να εμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

70. Προς στήριξη της επιχειρηματολογίας της, η Grandvision παραθέτει την απόφαση Dassonville²², καθώς και τις αποφάσεις Delattre²³, και Monteil και Samanni²⁴, σχετικά με το μονοπώλιο των φαρμακοποιών

22 — Απόφαση της 11ης Ιουλίου 1974, 8/74 (Συλλογή τόμος 1974, σ. 411).

23 — Απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-369/88 (Συλλογή 1991, σ. I-1487).

24 — Απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-60/89 (Συλλογή 1991, σ. I-1547).

όσον αφορά την εμπορία φαρμάκων, από τις οποίες απορρέει ότι το μονοπώλιο αυτό μπορεί να συνιστά εμπόδιο στις εισαγωγές.

φωνα με το άρθρο 35 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 30 ΕΚ), από την ανάγκη προστασίας της δημόσιας υγείας.

71. Η Grandvision φρονεί ότι δεν έχει συναφώς σημασία το ότι η επίμαχη νομοθεσία δεν έχει ως κύριο σκοπό τη ρύθμιση του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών, καθόσον οι απαγορεύσεις που συνεπάγεται συνιστούν εμπόδιο στις εισαγωγές, του οποίου το αποτέλεσμα δεν είναι απλώς δυνητικό και ενδεχόμενο, αλλά συγκεκριμένο και πραγματικό.

72. Η Grandvision υποστηρίζει επίσης ότι οι περιορισμοί που απορρέουν από την επίμαχη ρύθμιση δεν μπορούν να δικαιολογηθούν από το συμφέρον προστασίας της δημόσιας υγείας και ότι είναι προδήλως δυσανάλογοι σε σχέση με τον προβαλλόμενο σκοπό.

73. Η UPBMO ισχυρίζεται ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά μια αμγώς εσωτερική κατάσταση, η οποία ουδόλως αφορά την κοινή αγορά. Αμφισβητεί γενικώς ότι η επίμαχη ρύθμιση μπορεί να δημιουργήσει περιορισμούς στην ελεύθερη κυκλοφορία των συσκευιών αυτών.

74. Περαιτέρω, ναι μεν η ύπαρξη μονοπωλίου όπως αυτό των φαρμακοποιών μπορεί να επηρεάσει την εμπορία των εισαγομένων προϊόντων, πλην όμως δικαιολογείται, σύμ-

75. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η εισαγωγή εμπορευμάτων, που είναι απλώς επικουρική σε σχέση με παροχή υπηρεσιών, εμπίπτει στο καθεστώς της παροχής αυτής. Έτσι, το Δικαστήριο έχει κρίνει, σε σχέση με την προμήθεια ανταλλακτικών που συνδέεται με τη συντήρηση των αυτοκινήτων, «ότι η προμήθεια τέτοιων εμπορευμάτων δεν αποτελεί αυτοτελή σκοπό, αλλά είναι επικουρική σε σχέση με την παροχή υπηρεσιών» και «επομένως, δεν εμπίπτει, ως τέτοια, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης»²⁵.

76. Προκύπτει όμως ότι η κατάσταση που περιγράφει το εθνικό δικαστήριο εμπίπτει στην ως άνω περίπτωση.

77. Η Επιτροπή προτείνει συνεπώς να συναχθεί το συμπέρασμα ότι δεν υφίσταται, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ασύμβατο προς το άρθρο 30 της Συνθήκης.

25 – Απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-55/93, Van Schaik (Συλλογή 1994, σ. I-4837, σκέψη 14). Βλ., στο ίδιο πνεύμα, αλλά υπέρ της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, την απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 1997, C-158/94, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1997, σ. I-5789).

2. Εκτίμηση

78. Θεωρώ ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί απάντηση σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής.

79. Από την απόφαση Van Schaik, που παραθέτει η Επιτροπή, και από την απόφαση Schindler²⁶, προκύπτει πράγματι ότι η εισαγωγή και η εξαγωγή των εμπορευμάτων με μοναδικό σκοπό την άσκηση δραστηριότητας «παροχής υπηρεσιών» υπό την έννοια του άρθρου 60 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 50 ΕΚ) δεν μπορούν να θεωρηθούν ανεξάρτητα από τη δραστηριότητα με την οποία συνδέονται και ως εκ τούτου δεν εμπίπτουν στους κανόνες που διέπουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

80. Η αρχή αυτή, που συνάγεται από τον συνδυασμό των διατάξεων περί ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών και των διατάξεων που εφαρμόζονται στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, διατηρεί όλη την αξία της στον τομέα της ελευθερίας εγκαταστάσεως.

81. Μια εφαρμογή της αρχής αυτής έγινε με την απόφαση Pfeiffer²⁷, σύμφωνα με την οποία μια εθνική ρύθμιση δεν είναι αντίθετη προς το άρθρο 30 της Συνθήκης «παρά μόνον αν και στο μέτρο που έχει περιοριστικά αποτελέσματα για την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μεταξύ κρατών μελών άλλα από εκείνα που απορρέουν έμμεσα από

τον περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως».

82. Από την υπό κρίση περίπτωση δεν προκύπτει κανένα στοιχείο από το οποίο θα μπορούσε να συναχθεί ότι η επικρινόμενη εθνική ρύθμιση, ακόμη και αν υποτεθεί ότι παράγει αποτελέσματα περιοριστικά της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μεταξύ κρατών μελών, δημιουργεί εμπόδια άλλα από εκείνα που συνδέονται με τους ενδεχόμενους περιορισμούς της ελευθερίας εγκαταστάσεως.

83. Κατά συνέπεια, και χωρίς να χρειάζεται να αναλυθούν τα αποτελέσματα της βελγικής ρυθμίσεως επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων από την άποψη των σχετικών διατάξεων που περιέχονται στα άρθρα 30 επ. της Συνθήκης, η απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να είναι παρόμοια με εκείνη που δόθηκε στο πρώτο.

Προτείνω συνεπώς να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στο δεύτερο αυτό ερώτημα:

«Το άρθρο 30 της Συνθήκης έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει ρύθμιση όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης.»

26 — Απόφαση της 24ης Μαρτίου 1994, C-275/92 (Συλλογή 1994, σ. I-1039, σκέψεις 22 έως 24, 37 και 62).

27 — Απόφαση της 11ης Μαΐου 1999, C-255/97 (Συλλογή 1999, σ. I-2835, σκέψη 26).

Πρόταση

Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω να δοθούν οι ακόλουθες απαντήσεις στα ερωτήματα που υπέβαλε το Tribunal de première instance de Bruxelles:

- «1) Το άρθρο 52 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 43 ΕΚ) δεν απαγορεύει τη ρύθμιση κράτους η οποία, όπως έχει ερμηνευθεί ή εφαρμοστεί, απαγορεύει στους οπτικούς που είναι εγκατεστημένοι στο εν λόγω κράτος μέλος να πραγματοποιούν, στο πλαίσιο της διορθώσεως αμιγώς οπτικών ελαττωμάτων της οράσεως, αντικειμενικές εξετάσεις της οράσεως, ήτοι εξετάσεις στις οποίες δεν χρησιμοποιείται μέθοδος βάσει της οποίας μόνον ο πελάτης καθορίζει τα οπτικά ελαττώματα από τα οποία πάσχει και προσδιορίζει τη διόρθωση που πρέπει να γίνει.
- 2) Το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 28 ΕΚ) έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει ρύθμιση όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης.»